Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы. Саяси ғылымдар. Аймақтану. Шығыстану. Түркітану сериясы, № 2 (127)/2019, б. 69-85
http://bulpolit.enu.kz/; E-mail: vest_polit@enu.kz

ҒТАМР 11.25.91

Р.И.Тажибаев
Қ.А. Ясауи атындағы Халықаралық Қазақ-Түрік университеті, Түркістан, Қазақстан
(E-mail: rashid.tazhibayev@ayu.edu.kz)

АҚШ-тың Еуропа Одағына қатысты ұстанған саясаты

Аңдатпа. Бұл мақалада АҚШ-тың әлемдік гегемонияға барар жолдағы саясаты теориялық тұрғыда түсіндіріліп, АҚШ-тың Еуропа Одағына қатысты ұстанымы соңғы кезде ЕО-та болып жатқан оқиғалар шеңберінде қолға алынған. Қырғи қабақ соғыстың бітуімен НАТО блогындағы ЕО пен АҚШ арасындағы әріптестік өзара бақталастыққа айнала бастайды. ЕО-тың өзінің саяси және әскери бүтіндігін қалыптастыру әрекеті әлемді тек полярлыдан көпполярлыға айналдырады. Ал бұл өз кезегінде АҚШ-тың гегемониясына қауіп төндіруі тұрғысынан өте маңызды.

Осыған байланысты араб көктемінің салдарынан туындаған ЕО-қа жаппай миграция, ЕО елдеріндегі сепаратистік қозғалыстың күшеюі, «Брексит» үдерісі, «Панама құжаттары», ЕО елдерінде популизм мен жеке бас және ұжымдық гедонизмнің жандануы секілді оқиғалардың маңыздылығы АҚШ-тың ЕО-қа қатысты ұстанған саясаты тұрғысынан түсіндіру әрекеті жасалды. Рим империясының күйреуіне ұқсас үдерістердің ЕО-та басталғанын немесе (сыртқы күштер тарапынан) бастатылғанын болып жатқан оқиғалар шеңберінде түсіндіріледі.

Түйін сөздер: АҚШ, күштерді теңестіру (баланс), Еуропа Одағы, сепаратизм, миграция, популизм, гегемония

https://doi.org/10.32523/2616-6887/2019-127-2-69-85

Кіріспе. 1991 жылы Кеңестік Социалистік Республикалар Одағы (Кеңес Одағы, КСРО) ыдырағаннан кейін АҚШ-тың халықаралық жүйені реттейтін гегемон күш болып қалыптасуына мүмкіншілік туды. Кеңес Одағы тікелей АҚШ-тан не Батыстан туындаған күштен ыдыраған жоқ, ол өзінің саяси-экономикалық, идеологиялық жүйесіндегі кемшіліктерден, қателіктерден күйреген болатын. Оның үстіне АҚШ, НАТО аясында Батыстың дамыған мемлекеттерін КСРО-ға қарсы күресте пайдаланды. Яғни АҚШ-тың әлемде гегемон боларлықтай күші әлі қалыптаспаған деуге болады. Дегенмен АҚШ-тың әлемді билеген тек супердержава болу қажеттілігі жайлы стратегиялық жоспар *The New York Times* газетінің 8 Наурыз 1992 күнгі нөмірінде жарық көрген болатын[1]. Ал АҚШ саясаткері әрі дипломаты Г.Киссенджер, АҚШ-ты қырғиқабақ соғыстан кейінгі тек супердержава ретінде сипаттайды [2, 733 стр.]. Киссенджер барлығына ортақ, әрі барлығын қамтитын халықаралық бір жүйенің жоқ екенін айта келіп, кем дегенде төрт жүйенің бар екенін және АҚШ-тың та осы төрт жүйедегі жағдайға қарай әрекет етіп отырғанын алға тарта отырып күштерді теңестіру (баланс) саясатынан хабар беруде еді. Киссенджер, АҚШ қаншалықты супердержава болса да, әлемдегі табиғи үдеріс болған көпполярлы жүйеге алдын ала дайындық жасау қажеттілігін айтады[2]. Күштерді теңестіру саясатын ұстану супердержава емес екенін көрсетеді.

Георг Модельский жахандық жүйеде теңдессіз түрде доминат болғандарға ғана әлемдік күштер деген [3, 3-30 б.]. Бұған мысал ретінде XIX ғасырдағы Ұлыбританияның *Pax Britannica* жахандық жүйесін келтірген.

Кеңес Одағының ыдырауымен бірге АҚШ-тың НАТО-дағы одақтастары Еуропа Одағында(ЕО) АҚШ-тың ықпалынан құтылудың әрекеттері байқалады. Бұл үдерісті

АҚШ-тың әлеуметтанушы әрі саясаттанушысы С.Хантингтон былай түсіндіреді: «*одақтастардың басын қосатындай ортақ дұшпанның болмауы әлбетте өз араларындағы қарама-қайшылықтардың артуына себеп болады. Жекелеген тұлғалар, саяси партиялар, спортсмендер, компаниялар арасындағы бақталастық, бірінші орын үшін күрестің қаншалықты табиғи нәрсе екенін қабылдайтын болсақ, мемлекеттер үшін де сондай табиғи болып табылады* [4, 316 б.]. Бұл, халықаралық жүйенің АҚШ-тың жетекшілігінде тек полярлы болуына одақтастар өздерінің қарсылықтарын ерте ме кеш пе білдіретінін көрсетеді. Өйткені, барлығына ортақ бір идеологияның не дұшпанның болмауы әлемдегі мемлекеттердің сыртқы саясатта ұлттық мүдделерін көздеп еркін әрекет етулеріне қажетті алғы шартты жасайды. Бұндай жағдайда одақтастарын қайтадан өзінің төңірегіне топтастыру үшін АҚШ жаңа бір дұшпан ойлап табуы керек (терроризм секілді) немесе одақтастарымен қырғи қабақ соғыстан кейінгі әлемдегі статусты бөлісуі тиіс. Осы тұрғыда 11.09.2001 оқиғасы АҚШ-қа өзімен бақталаса бастаған одақтастарына жаңа бір нысан ретінде терроды көрсетуге себепші болды. АҚШ одақтастарымен «ортақ дұшпанға» қарсы күресуге шақырады. Дж.Буш «кім бізбен бірге емес, сол бізге қарсы» ұранымен АҚШ-тың тұралап қалған үстемдік жүргізу саясатына біраз серпін берді. АҚШ Қорғаныс министрі Д.Рамсфельд 11.09.2001 оқиғасын әлемді қайтадан белгілі бір қалыпқа, жүйеге салуға болатын мүмкіншілік ретінде қарастырды[4, 6-7 стр.].

11.09.2001 оқиғасын АҚШ-тың үстемдігін жүргізуге қажетті алғы шарттарды жасап берді деуге болады. Сонымен қатар, АҚШ-тың әлемдік гегемонияға қол жеткізу үшін мәдениеттердің әртүрлілігін де пайдалану әрекетін байқауға болады. Мысалға, С.Хантингтон «Өркениеттер қақтығысы» тезисінде әлемдегі қақтығыстарды мәдениеттердің әртүрлі болуымен байланыстыруда [5]. Бұл ұлттық мемлекеттердің халықаралық аренада басты актор ретінде ролі артатындығын көрсетеді. Өйткені, әлемдік гегемонияға қол жеткізгісі келген күштер мәдениеттердің әртүрлілігін пайдаланып, ұлттар мен топтардың арасына іріткі туғызып, түсінбеушілік пен қақтығыстарды қолдан жасайды немесе соған жағдай туғызады. Ал қақтығыстарды реттеу үшін төреші қылығында келіп, көмек қолын созады не болмаса әртүрлі шешім жолдарын ұсынады. Осылайша өзінің мүддесін жүзеге асыруға қажетті механизмдер мен алғы шарттарды қалыптастырады.

АҚШ Қорғаныс Министрінің 1992 жылғы меморандумында, *«Американың мүдделерінің жүзеге асуына кедергі болатын мемлекет не мемлекеттер тобына барлық күшпен қарсы тұру. ....Мәскеуден туындауы мүмкін қауіптің қайтадан пайда болуын тек қана алдын алып қана қоймау керек, сонымен қатар Американың одақтастарын, әсіресе Германия мен Жапония, нәтижеде тәуелді болатындай ету керек»* делінген [4, 34 б.].

Бүгінгі күні бұл жағдайды АҚШ-тың ЕО-қа қатысты ұстанған саясатынан байқауға болады.

АҚШ, Еуразия құрылығында болашақта өзінің гегемониясына қауіп төндіруі мүмкін блоктар мен мемлекеттерді әлсіретудің іс-әрекеттерін жасауда. Өйткені, Еуразия құрылығы әлемдік империялардың дүниеге келген жері. Еуразия құрылығында үстемдік еткен күштің бүкіл әлемге үстемдік ететінін ағылшын геосаясатшысы Х.Маккиндер өз еңбегінде атап өткен болатын: *«....Еуразияны иеленген бүкіл әлемге ие болады, үстемдік құрады»*[6, 142 s.].

Зб. Бжезинский, АҚШ-тың гегемониясына қауіп төндіруші қатер ретінде кезінде Американы Еуразиядан аластату қажеттілігі жайлы А. Гитлер мен И. Сталиннің құпия келісімін (қазан 1940 ж.) айрықша атап өткен [7, 13-14 б.]. Зб. Бжезинский, Еуразия құрылығында ЕО пен Ресей (не Қытай) арасындағы болуы мүмкін одақтың алдын алу керектігін айтуда. Өйткені, Еуропа Одағы өзінің саяси-экономикалық қуатымен әрі Ұлы Рим империясын жандандыру секілді тарихи миссиясымен Еуразия құрылығында АҚШ-тың гегемониясына қарсы күштердің біреуі болып табылады.

Зерттеу әдістері. Әлемдегі болып жатқан оқиғалар «аналогиялық», «индукциялық», «дедукциялық», «жүйелілік тәсілдеме», «сценарий құрау» мен «болжау» әдістеріне жүгіне отырып АҚШ-тың ЕО-тың күшеюіне жол бермеу әрекеттері сарапталды.

Еуроаймаққа кіруші мемлекеттердегі дағдарыс. Рим империясының күйреуіне көптеген себептердің бірі - ұзаққа созылған инфляция мен қаржы дағдарысы еді. Рим империясының орасан зор территориясындағы әскерлерді, горнизондарды азық-түлік, киім-кешек, ақша т.б. қамтамасыз ету үшін қазынадан орасан қаржы бөлінді. Бұған қоса қолбасшылардың, императорлар мен шенеуніктердің көңіл көтеру мақсатымен шашқан қисапсыз ақша мен жемқорлық қаржы дағдарысына себеп болды.

Екінші дүниежүзілік соғыстың шығуына басты себептердің бірі ретінде 1929 жылдың соңында АҚШ-та басталып 1939 жылға дейін созылған Ұлы депрессияны айтуға болады. Сол сияқты 2008 жылы АҚШ-та басталған қаржы дағдарысы да ЕО-та үлкен өзгерістерге себеп болды. Өйткені, 15 қыркүйек 2008 жылы АҚШ-тағы «Lehman Brothers» инвестициялық банктың банкротқа ұшырауымен басталған қаржы дағдарысы әлемдік экономикалық дағдарысқа айналды. Бұл дағдарыстан әлемдегі мемлекеттер өздерінің экономикалық әлеуеттеріне қарай әртүрлі уақытта шыға білген. Бұл дағдарыстан мемлекеттер 2015 жылға дейін толықтай шыға алмаған. Бұл дағдарыс өзінің ауқымы және салдары жағынан 1930 жылдардағы Ұлы депрессиямен тең дәрежеде. 2009 ж. әлемдік ЖІӨ тұрғысынан Екінші дүниежүзілік соғыстан кейінгі төменгі деңгейді көрсеткен [8]. ЕО-дағы ортақ валюта евроның 1 қаңтар 2002 жылдан (11 мемлекет) қолданыла бастағандықтан бар-жоғы алты жылдың көлемі болған еді. Яғни еуроаймақтағы(ортақ валюта еуроны қолданушы) мемлекеттердің ортақ валюта аясында өзара экономикалық байланысы нығая қоймаған кезі. ЕО-дағы қаржы-несие саласындағы ортақ саясат интеграциялық даму сатысын экономикалық және валюталық одақ дәрежесіне көтерген болатын. Алайда, еуроаймақтың дағдарысқа ұшырауы ЕО-дағы интеграциялық үдерісті баяулатты.

ЕО-та 2010 жылы басталған бұл дағдарыстан ЕО елдерінен Греция, Италия, Ирландия, Португалия, Испания(ГИИПИ) қатты зардап шекті (бұларды ағылшынша шошқа мағынасында «PIGS» не «PIIGS» деп атаған). Сонымен қатар, мүше мемлекеттердің одаққа, әрі ұлттық органдардан жоғары тұратын органдардың басқару қабілетіне сенімі азая бастады. Бұл еуроаймаққа кіруге ниеттенуші мемлекеттердің үдерісін баяулатты (бұл үдеріс сыртқы күштің ұлттық сана-сезімді қоздыру, жеке тұлға мен ұжымдық гедонизмді күшейту әрекеттерінің салдарынан одан сайын жандана түсті).

Дағдарыстан банкроттық жағдайға келген Греция ЕО-тан шығуды күн тәртібіне қоя бастайды [9]. ЕО-тағы интеграциялық үдерістің зардап шекпеуі үшін әрі өздерінің мүдделерін қорғау мақсатымен одақтың локомативі Германия Грецияға қаржылай көмек беруге ұмтылды [10]. Германия ГИИПИ-дегі бәсекелестіктің әлсіреуінен осы елдердегі әлемдегі үлкен экспортерға айналды. Дегенмен, дағдарысқа байланысты ГИИПИ-дің қарызды төлеу қабілеттілігі төмендеген еді.

Ал Грецияға берілетін көмектің ең көп үлесі Германияға тиесілі еді. Германияның Ішкі Министрі Ханс-Петер Фридрих ЕО әрі Грецияның өзі үшін оның Еуро аймақтан шыққаны жақсы деген пікір білдіреді [10]. Мұндай пікір ЕО-тағы дағдарыстың билік органдарында бөлінушіліктің басталғанын көрсетіп отыр. Министр, Германияның дағдарысқа ұшыраушы мемлекеттерге көмек көрсетуге елдің қарсылықтарын біліп сөйлегендей. Германияның негізі қаржы көзі болып отырған Баварияның тәуелсіздік туралы сөз қозғауы осының дәлелі.

ЕО-тағы миграция мәселесі: Таяу Шығыстағы «Араб көктемінің» салдарынан туындаған және Ауғаныстан мен Африкадағы соғыс пен қақтығыстардан бас сауғалаған халық ЕО-қа ағылды. ЕО-тың менталитетіне сай келмейтін діні, ділі, тілі бөтен Таяу Шығыс пен Азия-Африка халықтары болашақта ЕО-тың мәдени бірегейлігін бүтіндей өзгертіп жіберуі мүмкін. ЕО-қа салыстырмалы түрде Рим империясының құлау себептеріне назар салайық. Рим империясындағы мәдени деградация, саяси бөліну мен қаржы дағдарысы

оларды шығыстан келген хұндардың ұлы көшіне қарсы төтеп беруіне мүмкіншілік бермеді. Мәдениеті бөлек, сенімі басқа, ұлты бөтен шығыстан келген жауынгер халық әлсіреген Рим империясына шабуыл жасап мазасын алды. Рим империясы өз кезегінде «бөліп ал да билей бер» саясаты аясында хұндардың (батыс дереккөздерінде *варварлар* деуде) басқа тайпа көсемдерімен келісімге келіп олардан жалдамалы әскер алып, өздеріне шабуылдап маза бермеген хұндарға, яғни қандастарына қарсы пайдаланады. Осылайша, уақыт өте келе Рим империясындағы әскерлердің көпшілігі жалдамалы әскерлерден (яғни варварлардан) тұрды. Әдеттегідей кезекті шапқыншылығы кезінде хұндар, Рим империясының қол астындағы жалдамалы әскер ретінде қызмет етіп жүрген қандастарымен келісімге келіп Рим империясын құлатады. Рим империясының орнына бытыраңқы феодалдық (300-ден астам) мемлекеттерден тұратын тек сөз жүзіндегі Қасиетті Рим империясы деген ат қана қалды. Бұл империяға кіретін мемлекеттер, корольдықтар, графтықтар, княздықтар, қала-мемлекеттер біртіндеп ұлттық және діни ерекшеліктеріне қарай бөлінді. Осылайша Рим империясының соңы келді. Сондықтан ЕО-қа ағып жатқан көшті «екінші хұн жорығымен» салыстыруға болар. Қазірдің өзінде ЕО-та өмір сүріп жатқан мұсылмандар баршылық. Ал миграция арқылы ЕО-қа ағылып жатқан мұсылмандарға, ЕО-дағы(Рим империясының жалдамалы әскерлері болып қызмет атқарған хұндар секілді) бауырлары әлбетте қол ұшын берері сөзсіз. Осы тұрғыдан кейбір ақпарат құралдары «жаңа варварлар Еуропаны құртады» деп даурығуда. Тіпті бұл көшті ұйымдастырушылардың да болғанын қажетті құжаттармен, айғақтармен дәлелдеуде [11]. Рим империясының хұндардың ұлы көшінен күйрегенін назарға алар болсақ, ЕО-тың менталитетіне ұйыспайтын мұсылман халықтардың көші салдарынан болашақта ЕО-тың ыдырайтынын болжауға болады. Өйткені, кезінде Рим империясы христиандар мен хұндардың өзара ішкі қырқыстары әлеуметтік біртектілік пен империяның ынтымағын, тұтастығына зиян келтірді [12].

Еуропалық ақпарат құралдары жергілікті барлау қызметтерінің берген мәліметтеріне сүйене отырып ЕО-қа мигранттардың көшін АҚШ-тың астыртын ұйымдастырып отырғанын білдірген. Атап айтқанда, Австрия журналы «Info-Direkt» репорерлері арнайы барлау қызметтерінің берген мәліметтеріне сүйене отырып ЕО-тың іргесін шайқалту үшін АҚШ-тың заңсыз миграцияға қатысы бар екенін айтуда. Араб көктемінде болған секілді АҚШ агенттері қажетті технологиялық құралдармен жабдықталған және өзінің «клиенттерімен» Twitter, Facebook и Skype арқылы байланысқа түсуде деуде[13]. Британдық газет «Times» америкалық программистердің ойлап шығарған заманауи мобильді бағдарламалар арқылы мигранттарға ЕО-тың кедендік бақылауына қатысты барлық мәліметтерді жеткізіп отырған дейді. Ал француз баспасөзі «Boulevard Voltaire» НАТО мен АҚШ-тың Ливияда жүргізген соғысы, одан кейін Сириядағы азаматтық соғыс миграцияға себеп болып отыр дейді [14]. Еуропалық ақпараттардың шындығын зерттеген Ресейлік ғалым Владимир Шалак та АҚШ пен Ұлыбританияның Twitter арқылы миграцияны ұйымдастырғанын анықтаған [15]. Демек, қазіргі заманның «хұн жорығын» ұйымдастыру арқылы ЕО-ты күйрету жоспары жүзеге асырылып жатыр.

Брексит. Сыртқы күштер (АҚШ) ЕО-ты әлсірету үшін «Брекситті» «демократиялық» тәсілдер қолданыла отырып Ұлыбританияның ЕО-тан бөлініп шығуын қамтамасыз еткен деуге болады. Ұлыбританияның ЕО-тан шығуы да қарапайым 50%+1 дауыс жинау тәртібіне негізделді. 23 маусым 2016 жылы референдум нәтижесінде британдықтардың 52%(51,9) ЕО-тан шығуға дауыс берді[16]. Бұл цифрды, британдықтардың ЕО-тан шығу ұстанымын әлемдік қауымдастық назарында нанымды көрсете білу үшін қолдан жасалған деп қабылдаған жөн. Яғни 85% не 95,5 % секілді күдік ояндыратын мөлшерде емес.

«Брексит» экономикалық тұрғыдан Ұлыбританияға керісінше үлкен шығын келтіреді. Бұл туралы Джордж Сорос неміс журналисіне берген сұхбатында, «*Брексит» науқаны британдықтарды адастырып отыр. Өйткені, Ұлыбритания өз экспортының жартысын ЕО-қа жіберіп отыр. Оның үстіне ЕО-тағы евро дағдарысы Ұлыбританияның*

экономикасын төменге тартпайды, олай деу ақымақтық болар», - дейді [17]. Көріп отырғанымыздай, ЕО-та евро дағдарысы болып жатқанда өзінің валютасы фунт стерлингті сақтап қалған Ұлыбританияның бұдан керісінше пайдаға кенелетінін біле тұра ЕО-тан шығу әрекеті және бұқара халықтың бұны қолдауы «Брекситтің» қолдан жасалғанын әрі сайлаудың бұрмаланғанын көрсетеді. Брексит үдерісін ЕО-тың өзге мемлекеттерінде «домино эффектін» туғызу мақсатында жасап жатыр деуге болады. Бұған дәлел ретінде ЕО-қа мүше мемлекеттердегі саясатшылардың мәлімдемесін айтуға болады [18]. Экономикалық дағдарысқа байланысты Евроаймақтан шықпақшы болған Грецияны Еврокомиссия шығуы мүмкін емес деп мәлімдеме жасайды [19].

Сондай-ақ, Ұлыбританияда Брекситке қарсы саяси тұлғаларды қаралау науқаны жүрді. «Панама құжаттары» деген атпен жария болған офшорлық банк есептеріне қатысты ақпараттың арасында Ұлыбританияның премьер-министрі Дэвид Кэмеронның атының кездесуі де жай кездейсоқ емес еді [20]. Өйткені, Д.Кэмерон Ұлыбританияның ЕО-та құрамынан шықпауын қалаған тұлға болатын [21]. Ұлыбританияның біртұтастығын қалаған Д.Кэмеронның кезінде Шотландияның тәуелсіздігі үшін 18 қыркүйек 2014-те өткізілген референдум Ұлыбританияның пайдасына шешілген еді [22]. Ұлыбритания халқы мен бұқаралық ақпарат құралдарының жасаған қысымның нәтижесінде премьер-министр Дэвид Кэмерон 13 шілде 2016-да отставкаға кетуге мәжбүр болды (Д.Кэмерон отставкаға кеткеннен кейін шотландықтар тәуелсіздік алу мәселесін қайта көтере бастайды). Ал «Панама құжаттарын» жаһанға жария еткен Джорж Сорос пен АҚШ-тың халықаралық даму агенттігі (USAID) екенін Wikileaks мәлімдеуде [23]. Осылайша, АҚШ, өзіне илікпеген өзге елдің биліктегі тұлғаларын қаралау, олардың абыройын аяқ асты ету арқылы мемлекеттің жалпы саясатына ықпал жасауда.

Сондай-ақ, 2017 жылдың қараша айында Ұлыбритания ханшайымы Елизавета ІІ-нің оффшорларда жасырын ақшаларының бар екенінің дүйім жұртқа мәлім болуы да АҚШ-тың пайдасына жасалған шара деуге болады[24]. Ұлыбританияны өзімен бақталасар держава емес, өзінің жетегінде жүретін мемлекет дәрежесіне түсіру мақсаты көзделіп отыр.

ЕО-тағы сепаратистік қозғалыстар. ЕО-тың ыдырауына себеп болатын сепаратистік қозғалыстар әлемдік қаржы дағдарысымен қатар өрши түсті. Шотландияның Ұлыбританиядан бөлініп, өз алдына дербес мемлекет болуы жайлы 18 қыркүйек 2014 жылы референдум өткізеді. Шотландияның Ұлыбритания құрамында қалуында сол кездегі премьер-министр Дэвид Кэмерон көп күш қайрат жұмсады. Референдумның нәтижесінде 55,3 % шотландық тәуелсіздікке қарсы болды. Дегенмен де шотландықтар референдум өткізу жайлы Наурыз 2017 жылдан бастап тағы да қозғай бастады [25]. Бұнда сыртқы күштің ықпалы болуы әбден мүмкін.

Бельгияда Фламан тілінде сөйлейтін Фламан аймағы, Французша сөйлейтін ішінде біршама неміс диаспорасы бар Валон аймағы да өз алдына «отау» тігу әрекетін жасап жатыр [26]. Маусым 2010-да сайлауда 28% дауыс жинаған «Новый фламандский альянс» (N-VA) Бельгиядан бөлініп шығу мәселесін қатаң түрде көтере бастады [27].

Бельгия кішкентай мемлекет болғанымен Еуропаның жүрегі болып есептеледі. Бұған айғақ ретінде НАТО-ның штаб пәтерінің таңдауының осы мемлекетке түскенін айтуға болады.

Испанияның да Каталония және Баск деп үшке бөліну қаупі бар. Каталонияда Испаниядан бөліну үшін референдум өтті [28]. Испанияның ең бай аймағы болып есептелетін Каталониядағы 1 қазан 2017 жылы болған референдумға дауыс берушілердің 90 пайызы тәуелсіздікті жақтаған [29]. Ал Испанияның премьер-министрі Мариано Рахой референдумды «жасанды», ешқандай плебисцит болған жоқ деп мәлімдеме жасады [30]. Каталониядағы референдум туралы америкалық апталық газет «The Washington Post»-та бұл жөнінде мынадай ақпарат бар: «*Президент Трамп да Каталонияның тәуелсіздігі үшін болған қозғалысты қолдаған жоқ. Бұл аймақтың ұлтшылдарын тек Шотландияның*

сепаратистері, Венесуэланың қуылған үкіметі, сондай-ақ өздерінің бұқаралық ақпарат құралдарының мүмкіншіліктері мен әлеуметтік желілерін католондық сепаратистерді қолдауға жұмылдырған Ресейдің барлаушылары мен үгіт-насихат аппараты ғана қолдап отыр. Шамасы, Мәскеу, каталондықтардың қозғалысын демократиялық Батыстың әлсіреуі мен бөлінуі үшін тағы бір құрал ретінде қарастыруда» [31]. Ал ЕО-тың ақпарат құралдары керісінше АҚШ-тың басшылығын ЕО-тың әлсіреуіне және ыдырауына әрекет жасап отыр деуде. «*Еуропа американдық консерваторлар үшін жаңа Ирак болғалы тұр. Еуропаны қирату демек Қытайдың үстемдігінен қиыншылықтарға топ болған Құрама Штаттар үшін жаңа бай нарықтың ашылуы деген сөз. Америка әкімшілігі үшін Кеңес өкіметінің блогына қарсы тосқауыл болған біріккен Еуропа керек емес, жаулап алуға оңай бытыраңқы Еуропа қажет*» [32].

Сонымен қатар, Испаниядан өзінің тәуелсіздігін алу үшін Баск, Галисия, Валенсия, Канар аралдары, Арагон мен Андалузия кезекте тұр [33]. Сыртқы күштердің ықпалымен Испанияда «балканизация» үдерісінің бастау алып, бүкіл ЕО-қа тарап, ескі Югославияның кебін киюге итермелеп жатқанын байқауға болады.

Сонымен қатар, Италияның солтүстік шығысындағы Венеция, Верона, Падуя және Виченsaны қамтитын Венето аймағы да жақын болашақта Италиядан бөлініп шығу жоспарларын жасауда. 2014 жылдың 16-21 наурызында бейресми түрде өткен референдумға халықтың 80 пайыздан астамы қатысып Италиядан бөлінуге дауыс берген [34]. Италиядан бөлінбекші болған «Венето Республикасының» құрамына Тревизо, Венеция, Ровиго, Беллуно, Виченца және Падуя провинциялары кірген. Бұған аталмыш провинциялардың Италияның кедей оңтүстігін асырағысы келмейтіндігі және көп салық төлейтіндіктері себеп болып отыр. Аймақ басшылығы орталыққа, Римге жыл сайын салық ретінде 70 миллиард евро төлейді, ал Венетоның мұқтаждықтарын өтеу үшін 50 миллиард евро бөлінеді екен [35]. Бөлініп отырған қаржыда айтарлықтай айырмашылық жоқ. Соған қарамастан, сепаратистік қозғалыстың белең алуы сыртқы күштің ықпалының басым болғанын көрсетуде. Сауалнама заңсыз деп есептелгенімен референдумды өткізушілер келесі жолы мемлекеттік деңгейде өткізуді жоспарлап отыр [36].

ЕО-тың өз армиясын болуын қалағандардың бірі Германияның да бөліну қаупі бар. Германияның ең бай әрі өндірісті аймағы Бавария да өз алдына отау тігу жоспарларын жасап жатыр [37]. Баварияның ресми аты «Freistaat Bayern», яғни «еркін мемлекет», «еркін халық». Баварялықтар Германиядан бөлініп шыққан кезде әлдеқайда жақсы өмір суретіндерін біледі. Өйткені, Бавария 2012 жылдың соңындағы есеп бойынша Германияның қазынасына €7,3 млрд. ақша құйған. Сондықтан олар Германияның өзге федеральды аймақтарын асырағысы келмей отыр [38]. ЕО-тың өз армиясы үшін Германияның жанталасуы босқа емес. Ортақ әскери күшті, армияны құру арқылы өзінің бөлшектенуіне жол бермеуге тырысуда. Германияның көршісі әрі екі дүниежүзілік соғыста қырық пышақ болған Франция Германияның бөлінуіне қуанбаса қайғырмасы анық. Әлсіреген Германияның Францияға қарсы ЕО-та жетекші болу әрекеті Еуропада тұрақсыздыққа себеп болуы мүмкін. Ал бұл өз кезегінде АҚШ-тың Еуропаға келіп екінші «Маршалл жоспарын» жүзеге асыруға себепші болады. Яғни сырт көзге Еуропадан кеткен секілді болып көрінгенмен, шындығында қайта келу үшін араздық тұқымдарын сеуіп кетеді.

Германияда діні бір, тілі бір неміс халқының (Баварияның Германияның өзге провинциядағы немістерден айырмашылығы шамалы) бір біріне деген суықтықты Нобель сыйлығының иегері поляк Милош Чеславтың 1991 жылы айтқан мына сөзінен түсінгендей боламыз: «*Білім мен технологияның қысымымен діни сезімдердің жоғала бастағанын көру үшін Батыс мемлекеттеріндегі бай әрі жақсы қоңданған сыныпқа көз салсақ жеткілікті. Егер халықтың әсіресе жастардың діни сезімдерге деген қажеттіліктері әлі де бар болса, онда бұл діни сезімдер христиандыққа айналмайтын бағыт бағдарсыз және қолдан жасалған сезімдер*» [39, 63 s.]. Діни құндылықтардың орнын материализм

баса бастаған елдерде өзімшілдік, өзін ойлау, жеке бастық және ұжымдық гедонизмнің, дүние-байлықты өзгелерден қызғану арта бастауы сөзсіз. Бұндай жағдай тек діні бірі тілі бір неміс халқында ғана емес, ЕО-дағы өзге мемлекеттерде байқалады. Ал бұл өз кезегінде интеграцияның тереңірек жүруіне көлеңке түсіреді. Өйткені, дамыған елдерде жеке тұлғалардың проблемалары саясатқа қысым жасап, гедонистік сезімдер әлеуметтік өмірді қалыптастыруда.(Ұлыбританияның Брексит үдерісін де осы тұрғыдан қарастыруға болады). Германиядағы(ЕО-тың өзге елдеріндегі) осы жағдайды сыртқы күш(АҚШ) өз мүддесін жүзеге асыру мақсатында тиімді пайланатыны сөзсіз. Рим империясының түбіне жеткен осы мәдени гедонизм болатын.

Францияда да суверенитет шеру басталды. 13 желтоқсан 2015 ж. аймақтың «Корсика үшін» ұлтшыл блогы сайлауда жеңіске жеткеннен кейін аралдағы билік автономияның кеңейтілуін талап ете бастады. Сонымен қатар, корсикалықтар болашақта аралдың Франциядан тәуелсіздік алуы үшін референдум өткізу мүмкіншілігін қарастырып жатыр[40]. Францияның Тынық мұхитындағы Жаңа Каледония аралы да Франциядан өзінің тәуелсіздігін алу үшін үшін әрекет ете бастады [41]. Франция экономикасы мен өндірісіне қажетті кобальт, хром, марганец, никель секілді қазба байлықтар осы Жаңа Каледониядан жеткізілуде. Демек, Жаңа Каледонияның Франциядан тәуелсіздік алып өз алдына отау тігуі Францияға үлкен шығындарға себеп болғалы тұр.

ЕО-тағы саяси-экономикалық дезинтеграцияға бастайтын сепаратистік қозғалыстар Рим империясының Батыс және Шығыс ретінде екіге бөлінгені секілді тіпті одан да бетер саяси бытыраңқылыққа себеп болайын деп тұр. ЕО өзінің ішінде де осыған ұқсас бөліну бар. Мысалға, Вышеградтық төрттіктің («The European Quartet - One Melody» атауының өзі Чехия, Польша, Словакия және Венгрияның бір позицияны ұстайтынын айғақтап тұр) ЕО-тың ішінде өз алдына ерекшеленіп шығуына бірнеше себеп бар: а) ескі Кеңес Одағының ықпалында қалған, б) орта ғасырда (Қазан 1335 жылы) Чех, Польша және Венгрия королдері Австрияға қарсы экономикалық келісім-шарт жасаған. Сол келісім-шарттың нәтижесінде аталмыш үш мемлекеттің экономикасын жанданған [42]. Мүдделері бір-біріне жақын елдердің өзара тіл табысып топтасуы Одақтың келешекте бөлінуіне бастауы мүмкін.

Ал бұл өз кезегінде ЕО түсінігі мен идеологиясының жойылуына, экономикада дезинтеграцияның басталуына, ұлтшылдық пен аймақшылдықтың өрістеуіне себеп болады.

ЕО-тың ортақ армия мәселесі. Еуропаның ортақ армиясы болуына қарсы болып келе жатқан Ұлыбританияның ЕО-тан шығуы, яғни Брекситі ЕО елдерін ортақ армия мәселесін қайта көтеруге себепші болды. ЕО-тағы интеграциялық үдерісті одан сайын тереңдете түсуге себепші болатын ЕО-тың ортақ армиясын құру туралы ұсынысты Франция көтерді. 6 қараша 2018 ж. Франция президенті Эммануэль Макрон Europe-1 радиостациясы арқылы тікелей эфирде Еуропа елдері Ресей Федерациясы, Қытай, тіпті АҚШ-тан қорғану үшін Еуропа өзінің ортақ армиясын құру қажеттілігі туралы мәлімдеме жасайды [43]. (осы мәлімдемеден 11 күн өткеннен кейін, яғни 17 қараша 2018 жылы Францияда үкіметтің экономикалық саясаттарына қарсы басталған әлі күнге дейін саябырламаған «сары кеудеше киген» демонстранттардың қозғалысын кездейсоқ деуге болмайды). Франция президентінің бұл мәлімдемесіне Ресей, Қытай және АҚШ басшылықтары үнсіз қала алмады.

Қытай басшылығы «Еуропаға ешуақытта Қытайдан қандай да әскери бір қауіп төнген емес» деп жауап берсе, Ресей президенті В.Путин, «көпполярлы әлемді нығайту тұрғысынан орынды көтеріліп отыр» әрі «негізінен Еуропа экономикалық тұрғыдан қуатты құрылым, ал қуатты экономикалық одақ тәуелсіз болуды, қорғаныс пен қауіпсіздік саласында егемен болуды қалайды» дейді. Яғни, Қытай мен Ресей мәселеге реалистік тұрғыдан жақындап, ой тұжырымдауда. Ал АҚШ президенті Дональд Трамп Э.Макронның ұсынысын «қорлау» деп атайды. Ол АҚШ-тың әскерлері болмаса I және II. Дүниежүзілік соғыстарда Францияның жағдайы қандай болар еді? Сондай-ақ француз лидерінің бұл ұсынысын өз елінің ішіндегі проблемалардан назарды басқа жаққа аудару деп Э.Макронның рейтінгісін,

елдегі жұмыссыздықты тілге тиек етеді [44]. АҚШ президенті мәселені Э.Макронның жеке тұлғасымен байланыстырып саясиландыру арқылы өз мүдделерін жасыруға тырысуда. АҚШ өзінің гегемониясына қатер ретінде көріп отырған көппоярлы әлемнің қалыптасуына кедергі жасауда. Француз ресми тұлғалары, президент сөзін НАТО-дан тәуелсіз әскери құрылым құру емес, керісінше ЕО елдері арасындағы ынтымақтастықты қорғаныс саласында арттыру мақсатында тілге тиек еткен болатын деп түсіндіреді [45].

Негізінде ЕО-тың ортақ армиясын құрудың мақсатқа сай пайдалылығы туралы Украина дағдарысының пайда болуымен алғаш рет 6 наурыз 2015 жылы Германияның Қорғаныс министрі Урсула фон дер Ляйен айтқан болатын. Ол өз сөзінде, Украина секілді дағдарысты жағдайларда қауіпсіздік саласында Еуропалық саясатты нығайтудың қажеттілігін атап өткен. Германияның Қорғаныс министрінің сөзін қолдау мақсатында Еврокомиссияның төрағасы Жан-Клод Юнкер 8 наурыз 2015 жылы Welt am Sonntag атты неміс газетіне берген интервьюінде де, *«...ЕО-тың ортақ армиясы жалпы сыртқы саясат пен қауіпсіздік саясатын жүзеге асыруға септігін тигізер еді»* дейді[46]. Жан-Клод Юнкердің сөзін арадан үш жыл өткеннен кейін Германияның канцлері Ангела Меркиль сөзбе-сөз қайталайды [44]. Еуропа лидерлері ЕО-тың ортақ армиясы болуын көптен бері қалауда. Жалпы алғанда Еуропа елдері ортақ армия туралы әңгімені 1948 жылдан бері әртүрлі деңгейде көтеріп келе жатқан болатын.

АҚШ стратегі З.Бжезинский, ЕО саяси және әскери тұрғыдан біртұтас бірлік қалыптастыра алса, Еуразия құрылығында супер күшке айналатынын атап өткен [39, 87 бет]. Сондықтан АҚШ басшылығы ЕО-тың ортақ армия құру жобасына қарсы шығуда. ЕО өз армиясын құратын болса, оған қажетті қару-жарақты өздері өндіреді. Ал бұл өз кезегінде ЕО-ға қару-жарақ сатып пайда тауып отырған АҚШ әскери өндіріс кешендері үшін үлкен шығын. ЕО мемлекеттері арасындағы өзара сауда-экономикалық қарым-қатынас, яғни интеграция одан сайын тереңдете түсуіне себеп болады. Ал өз армиясы бар, өз қаруы бар, саяси бірлігін қалыптастырған ЕО-тың АҚШ-тың көмегіне жүгінуі еіталай. Жоғарыда атап өткеніміздей, Гитлер мен Сталиннің жасағанын қайталап, Еуразия құрылығында АҚШ-қа бақталас өзге мемлекеттермен (Ресей, Қытай) альянс құрып, АҚШ-ты Еуразияның тысына шеттетіп тастауы әбден мүмкін.

Болашақта бұған жол бермеу үшін АҚШ, ЕО-тағы дезинтеграциялық үдерістерге астыртын қолдау көрсетуде. АҚШ басшылығының Брекситке қолдау көрсетуі де, Марин Ле Пен секілді Еуропадағы әсіре ұлтшылдармен тіл табысуы да, ЕО-тың ортақ армиясының құрылуына қарсы келуі де осы себептен туындауда(Д.Трамп пен Марин Ле Пеннің саяси көзқарастары мен ұстанымдары ұқсас [47]).

ЕО-тағы популизм. АҚШ президенті Д.Трамптың сайлау алды науқанының идеологы әрі оның бұрынғы кеңесшісі Стив Бэннон Еуропада оңшыл популист қозғалысты жандандыру мақсатымен Брюсселде 2018 жылдың 25 шілдесінде «The Movement» орталығын ашты [48]. Бұл орталықтың мақсаты ЕО-ты ыдыратуға бағытталған деуге болады. Өйткені, С.Бэннон «The Movement» 2019 жылдың мамыр айында Европарламентке болатын сайлауда ұлтшылдардың, популистердің және евроскептиктердің жеңіп шығуы үшін ықпал жасауға күші жетеді дейді [48]. Ал бұл өз кезегінде ЕО-тағы интеграциялық үдерістердің тереңдеп жүруіне тіпті ЕО органдарының жұмыс істеуіне кедергі келтіреді. Американдық стратегтің таңдауында британдық евроскептик Найджела Фараджа, оңшыл француздардың көсемі Марин Ле Пен, Венгрияның премьер-министрі Виктор Орбан бар. Қою католик болған С.Бэннон үкімет құруда дағдарысқа ұшырап жатқан Италияға сосын Испанияға барып үкіметтің құрылуына көмектеседі. С.Бэннонның көмегімен билік басына келген ЕО-тағы саясаткерлер ЕО-тың ыдырауына қажетті алғы шарттарды жасайды. Яғни АҚШ Еуропада популист қозғалысты дамыту үшін С. Бэннонды арнайы жіберген деуге болады.

ЕО-тағы интеграциялық үдерістің тереңдеуіне кедергі келтіретін ұлтшылдық пен популизм саясатын жүргізуші саяси лидерлерге Ресей тарапынан қаржылай көмек берілгені

туралы ақпарат БАҚ-та жарияланған. Ресейдің «Роснефть» компаниясы Еуропалық әсіре оңшыл радикалдарға несие беруде қолданған компаниялардың біреуі ретінде көрсетілген. Атап айтқанда, бесінші колонна қалыптастыру мақсатында Франциядағы «Национальный фронт» партиясына (көсемі Марин Ле Пен) First Czech-Russian Bank арқылы 9 миллион еуро несие берген [49]. Ресейдің Франция әсіре ұлтшыл партиясы Ле Пеньге қаржылай көмек көрсеткендігі туралы ақпаратты «Медиапарт» француз ақпараттық порталы білдірген[50].

Бұндай ақпараттың жайылуына АҚШ-тың ықпалы бар деуге болады. Өйткені, ЕО-дағы ұлтшылдықты қоздырушы ретінде Ресей екені анықталса ЕО-тың Ресеймен болған ынтымақтастығы азаяды. Әрі АҚШ-тың Қырымға байланысты Ресейге қарсы санкциялары ЕО елдері тарапынан қолдау табуына әсер етеді. Осы орайда Қырымның Ресей тарапынан жасалған аншлюс ретінде БАҚ-та көрініс табуын да атап өткен жөн [51]. Ресейге қарсы санкцияға ЕО елдері қолдау көрсетпесе аншлюстің ЕО-та қайталануы мүмкін екендігін астарлап жеткізуде. Еуразия құрлығында ЕО пен Ресейдің өзара тығыз ынтымақтастық құруы АҚШ-тың мүддесіне қайшы. «Северный поток-2» газ құбырына қатысты ЕО пен Ресей арасындағы келісімдерге АҚШ-тың қарсы келуі осыған дәлел бола алады. Осылайша ЕО-тың Ресеймен одақтасу мүмкіншілігін азайтуда.

Қорытынды. Соңғы жылдары Еуропада интеграциялық үрдістердің тереңдеуіне кедергі келтіретін жеке бастық және ұжымдық гедонизм, ұлтшылдық, популизм кеңінен өріс алуда. Сырт көзге демократиялық принциптердің кеңінен қолданыста болғанын көрсеткенімен, негізінде Еуропаның бөлінуіне апарып соғатын үдеріс басталған. Еуропадағы бұл үдерісті АҚШ басшылығы «бөліп ал да, билей бер» саясаты аясында астыртын түрде жүргізуде. АҚШ, жаңа әлемдік жүйені қалыптастырудың орнына қолындағы байлықты әрі әлемдегі үстемдігін сақтап қалу үшін өзіне қарсы келер күштерді (Ротшильдтер), мемлекеттерді (Қытай, Ресей), блоктар (БРИКС) мен одақтарды (ЕО, Еуразия т.б.) әлсірету, ыдырату бағытында жұмыс жүргізіп отыр. Сонымен қатар, өзара топтасу не блок (аляьнс) құруға қарсы, мысалға, Ресейдің ЕО-пен тығыз ынтымақтасуына жол бермеу шараларын жасап жатыр. Өз кезегінде Ресей, Еуразия құрылығында өзінің мүдделеріне қайшы келетін, қауіпсіздігіне қатер төндіретін қандай да бір күштің (мемлекет, одақ т.б.) не құрылымның пайда болуының алдын алу шараларын жасап жатыр. АҚШ қанша күшті болғанымен бүкіл әлеммен теке тіресте көбіне іріткі, бір-біріне айдап салу, одақтың ішіндегі бір мемлекетпен тығыз ынтымақтастық құру (мысалға, ЕО-тағы Германиямен), лас дипломатия, лаңкестік актілер, әлеуметтік желілер, мәдени гедонизм және т.б. айла-тәсілдерді пайдалануда. АҚШ бұл үшін Пентагон-CIA-NSA тысында Defense Intelligence Agency, National Geospatial Intelligence Agency, National Reconnaissance Office, Army Military Intelligence секілді құрылымдарды ортақ іс-әрекет етуге жұмылдырып отыр. Сонымен қатар, 400-е жақын азаматтық-қоғамдық ұйым, 200 университет осы үлкен жобаны жүзеге асыру үшін жұмыс істеп жатыр. Еуропадағы соңғы кезде болып жатқан оқиғаларды осы үлкен жобаның алғашқы қадамдары деуге болады. Жарты ғасырдан астам интеграциялық тарихи тәжірбиесі бар, жоғары деңгейде дамып келе жатқан ЕО-ты күйрету бес-алты жыл ішінде бола қоятын оңай шаруа емес.

Араб көктемі, Украина мәселесі, Сириядағы соғыстар, Ресейге қарсы санкциялар, ДАИШ секілді террорлық ұйымдардың Таяу Шығыста жүргізген соғыстары секілді оқиғалар сценарийі күні бұрын жазылған үлкен жоспардың сатылап жүзеге асып жатқан бір бөлігі ғана. Еуропа елдерінің бұрынғы отар елдері болған Таяу Шығыс пен Африка елдеріндегі оқиғалар Еуропалық мемлекеттердің бұл елдермен болған байланысын әлсірету мақсатымен жүзеге асырылып жатыр. Украина мәселесі де Еуропа елдерінің (Франция мен Германия) Украинаны ЕО-қа алу арқылы Қаратеңізге одан әрі Кавказға, сосын Орталық Азия мен Парсы шығанағына дейін ұласуына мүмкіншілік бермеу үшін жасалып отыр.

Франция мен Германияның ЕО-тің өзіндік армия құру туралы шешімінен кейін аталмыш екі елде сары кеудеше киген демонстранттардың полициямен қақтығысы арта түсті.

Сырт көзге өздерінің құқықтарын қорғаған секілді болып көрінген сары кеудешелілердің қозғалысы бүкіл Еуропаға жайылып кету қаупі туындады. Яғни бұны ЕО-қа жасалған ескерту ретінде тұжырымдауға болады.

АҚШ НАТО аясында Еуразия құрылығында бірге іс-қимыл жүргізетін одақтастарға мұқтаж. Сондықтан Брексит мәселесі де ЕО-тың ыдырауын мақсат етіліп жасалған. Брексит үдерісі домино әсерін туғызған жағдайда АҚШ, Еуразия аймағында өзіне қарсы күшті коалицияның пайда болуының алдын алу мүмкіншілігі туады. Брексит пен Еуроаймақтың дағдарысы арқылы Еуразиялық Экономикалық Одаққа(ЕЭО) кіретін мемлекеттерге де өзіндік сабақ беріп отыр деуге болады. Мәселен, ЕЭО-та ортақ валюта мәселесі қолдау таппай отыр.

ЕО-тағы бүкіл оқиғалар мен мәселелерден, Рим империясының күйреуіне ұқсас үдерістің сыртқы күштер(АҚШ) тарапынан ЕО-та сатылап жүзеге асырылып жатқанын байқауға болады. Рим империясының қирауына үш басты себеп болған еді: саяси-экономикалық дезинтеграция(Батыс Рим және Шығыс Рим ретінде саяси бөліну), мәдени гедонизм, ұзаққа созылған инфляция, яғни қаржы дағдарысы оларды шығыстан келген хұндардың ұлы көшіне қарсы төтеп беруіне мүмкіншілік бермеді. Рим империясының дәл осы ыдырауында шешуші рол атқарған хұндардың ұлы көші бүгінгі күні миграция түрінде өзін көрсетіп отыр. Әртүрлі мемлекеттер мен қала мемлекеттерден құралған Батыс Рим империясы формальді түрде 1806 жылы Наполеоның соққысына дейін өмір сүрген болатын. Бүгінгі күні 27 мемлекеттерден құралған ЕО-тағы интеграциялық үдерістер әлемде болып жатқан әртүрлі оқиалар мен дағдарыстардың салдарынан кедергіге ұшырауда. ЕО-тың болашақта Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығына ұқсас бір құрылымға айналуы әбден мүмкін. Яғни бір саяси одақтан бұрын мемлекеттердің тобырына көбірек ұқсаған, құрамында 300-ден астам мемлекет пен қала мемлекет болған Герман ұлтының Қасиетті Рим империясынан(962-1806 ж.ж.) бір ерекшелігі болмайды. Сонымен қатар, КСРО-ның ыдырауына себеп болған саяси-экономикалық, әлеуметтік және ұлтшылдық бағыттағы дезинтеграциялық үдерістің баяу түрінің қайталанып жатқанын көруге болады. КСРО-дағы 1989-1990 жылдардағы «суверенитет парадына» ұқсас жағдайды ЕО-та қайталау әрекеті байқалады.

Бүкіл осы оқиғаларды сценарийі күні бұрын жазылған нақты саяси бір «стратегиялық ойын» ретінде тұжырымдауға болады.

АҚШ-тың супер күш ретінде әлемді басқару ұстаныма өзге әлемдік державалар өзара бір-бірімен ынтымақтастық жасау арқылы қарсы тұруға тырысуда. Бір полярлы әлемнен көпполярлы әлемге өту үдерісі барысында әртүрлі деңгейде болып жатқан оқиғалар мен қақтығыстар өзара ынтымақтастықтың бағытын анықтай түседі. Көпполярлы әлемде әртүрлі блоктар мен ұйымдар тепе-теңдік саясатында белсенді роль ойнауы мүмкін. Көпполярлы әлемде тепе-теңдік, теңгерім саясаты көптеген орталықтардан жүргізілгенімен барлығының бір орталықтан(АҚШ) басқарылып, бағыттау әрекеті байқалады. Халықаралық қатынастарда мұндай теңгерім саясаты иерархиялық сипат ала бастағанын көрсетеді. Алайда осы иерархиялық құрылымда теңгерімді қамтамасыз ететін гегемон күштің өте күшті болуын талап етеді. Бірақ әлемдегі жаһандану үдерісі мемлекеттерді бір біріне тәуелді етіп қойып отыр. Осы байланыс теңгерім(күштерді теңестіру (баланс)) саясатының маңызды жағы болып табылады. Егер осы байланыс үзілетін болса, онда оның салдары өте ауыр болады.

Әдебиеттер тізімі

1. Patrick E. Tyler U.S. Strategy Plan Calls for Insuring No Rivals Develop A One-Superpower World. Available at: https://www.nytimes.com/1992/03/08/world/us-strategy-plan-calls-for-insuring-no-rivals-develop.html?pagewanted=all (accessed: 03.02.2019)

2. Kissinger H. Diplomacy, New York, 1994/H. Kissinger/ Перевод В.В.Львова, - М.: Ладомир, 1997. - 733 с.

3. Modelski G. Küresel Politikanın Uzun Döngüsü ve UlusDevlet", Uluslararası İlişkiler, Cilt 2, Sayı 7, (Güz 2005), P. 3-30. [Электрон. ресурс] - 2005. - URL: http://www.uidergisi.com.tr/wp-content/uploads/2011/06/Kuresel-Politikanin-Uzun-Dongusu-ve-Ulus-Devlet.pdf (дата обращения: 03.02.2019).

4. Уткин А. Имперское мышление. - М.: «Алгоритм», 2003. -316 с.

5. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций /С. Хантингтон/ Пер. с англ. Т. Велимеева и Ю. Новикова. - М.: ООО «Издательство АСТ», 2003. - 533 с.

6. Tacibayev R. I. Çokkutuplu dünyaya doğru ilerlerken uluslararası ilişkilerde denge politikası analizi// International Journal of Science Culture and Sport.-2014.-№1.- С.142. doi: 10.14486/IJSCS86.

7. Бжезинский З. Великая шахматная доска/З.Бжезинский/ Пер. с англ. О. Уральской. — М.: Издательство АСТ, 2018. - 384 с.

8. Мировой экономический кризис (с 2008). [Электрон. ресурс]. – 2019. - URL:https://ru.wikipedia.org/wiki/Мировой_экономический_кризис_(с_2008) (дата обращения: 03.02.2019).

9. Греция собирается выйти из Евросоюза [Электрон. ресурс]. - 2015. - URL: http://новости-мира.ru-an.info/новости/греция-собирается-выйти-из-евросоюза/ (дата обращения: 03.02.2019)

10. Парламент Германии одобрил новый пакет помощи Греции [Электрон. ресурс]. – 2012. - URL: https://www.svoboda.org/a/24498103.html (дата обращения: 03.02.2019) .

11. Раевский Д. Массовый наплыв беженцев в Европу организован. Стало известно кем, [Электрон. ресурс]. – 2015. - URL: http://gerbert.mypage.ru/massoviy_napliv_bejencev_v_evropu_organizovan_stalo_izvestn.html (дата обращения: 17.02.2019).

12. Бжезинский З. Уравновесить Восток, обновить Запад [Электрон. ресурс]. – 2012. - URL: https://globalaffairs.ru/number/Uravnovesit-Vostok-obnovit-Zapad--15458 (дата обращения: 13.02. 2019).

13. Французский журналист: США организовали нашествие мигрантов в Европу для ее ослабления [Электрон. ресурс]. – 2015. - URL: https://tanya-mass.livejournal.com/2641662.html (дата обращения: 13.02.2019).

14. В Европе обвинили США в массовом наплыве мигрантов [Электрон. ресурс]. – 2015. - URL: https://tvzvezda.ru/news/vstrane_i_mire/content/201509031814-rhzs.htm (дата обращения: 13.02.2019).

15. Черных Е. Вторжение беженцев в Европу организовали через Твиттер США и Англия [электрон. ресурс]. – 2015. - URL: https://www.kp.ru/daily/26434.4/3305391/ (дата обращения: 13.02.2019).

16. Британия на референдуме проголосовала за выход из ЕС [Электрон. ресурс]. – 2016. - URL: https://www.bbc.com/russian/news/2016/06/160623_uk_brexit_referendum_result (дата обращения: 14.02. 2019)

17. Сорос Дж.: Европа? Ее ведь больше нет! [Электрон. ресурс]. – 2015. - URL: https://inosmi.ru/politic/20151225/234917423.html (дата обращения: 18.02.2019).

18. Названы 6 стран, которые могут выйти из ЕС вслед за Великобританией [Электрон. ресурс]. – 2016. - URL: https://360tv.ru/news/vlast/nazvany-6-stran-kotorye-mogut-vyjti-iz-es-vsled-za-velikobritaniej-61950/ (дата обращения: 18.02.2019)

19. Сафронов А. Грецию не отпустят из ЕС: присоединение к зоне евро объявлено необратимым, [Электрон. ресурс] – 2015. - URL: https://www.vesti.ru/doc.html?id=225443(дата обращения: 20.02.2019).

20. Панамагейт: премьер Великобритании признался в причастности к офшору, [Электрон. ресурс] – 2016. - URL: https://www.obozrevatel.com/abroad/02451-panamagejt-premer-velikobritanii-priznalsya-v-prichastnosti-k-ofshoru.htm (дата обращения: 20.02.2019).
21. Становая Т. Brexit: «исторический шок» единой Европы [Электрон. ресурс]. – 2016. - URL: https://apn-nn.com/analytic/brexit-istoricheskiy-shok-edinoy-evropy/ (дата обращения: 13.02.2019).
22. Референдум: Шотландия решила остаться в составе Британии, [Электрон. ресурс] – 2014. - URL: https://www.bbc.com/russian/uk/2014/09/140919_scotland_wrap_up (дата обращения: 19.02.2019).
23. Американский эксперт заподозрил Россию в организации “панамской утечки” [Электрон. ресурс]. – 2016. - URL: https://www.interfax.ru/world/502895 (дата обращения: 09.02.2019).
24. Данилов И. Зачем Сорос вскрыл офшор английской королевы и “американский газ” из России [Электрон. ресурс]. – 2017. - URL: https://ria.ru/20171108/1508365131.html (дата обращения: 04.02. 2019).
25. Telegraph: Шотландия может выйти из состава Британии без второго референдума, [Электрон. ресурс]. - 2018. - URL: https://www.gazeta.ru/politics/news/2018/10/08/n_12140077.shtml (дата обращения: 04.02.2019)
26. Сепаратизм в Бельгии может заразить остальную Европу [Электрон. ресурс]. - 2011. - URL: https://inosmi.ru/video/20110729/172623795.html, (дата обращения: 29.03.2019)
27. Эрхан Ч. Ветры сепаратизма в Европе [Электрон. ресурс]. - 2013. - URL: https://inosmi.ru/world/20130403/207654994.html (дата обращения: 11.02.2019)
28. В Испании признан нелегитимным закон о референдуме в Каталонии [Электрон. ресурс] - 2017. - URL: https://www.svoboda.org/a/28799868.html (дата обращения: 17.02.2019).
29. Кровавый референдум Непризнанный выбор Каталонии [Электрон. ресурс]. – 2017. - URL: https://korrespondent.net/world/3892105-krovavyi-referendum-nepryznannyi-vybor-katalonyy (дата обращения: 28.02.2019).
30. Бовдунов А. «Кризис идентичности»: как может измениться ЕС после референдума о независимости Каталонии, [Электрон. ресурс]. - 2017. - URL: https://russian.rt.com/world/article/435815-kataloniya-referendum-posledstviya-separatizm-evropa (дата обращения: 02.03.2019).
31. Catalonia held a referendum. Russia won [Электрон. ресурс]. – 2017. - URL: https://www.washingtonpost.com/opinions/global-opinions/catalonia-held-a-referendum-russia-won/2017/10/02/f618cd7c-a798-11e7-92d1-58c702d2d975_story.html?noredirect=on&utm_term=.fa51c19ab8b0 (дата обращения:02.03.2019).
32. Урбинати Н. La Repubblica (Италия): А вдруг Европа является территорией завоевания Соединенными Штатами? [Электрон. ресурс]. – 2018. - URL: https://inosmi.ru/politic/20180912/243219851.html (дата обращения: 25.03.2019).
33. Черецкий В. Кто и почему хочет отделиться от Испании [Электрон. ресурс]. - 2017. - URL: https://www.dw.com/ru/кто-и-почему-хочет-отделиться-от-испании/a-41103224 (дата обращения: 26.03.2019)
34. Вирус независимости: Венето хочет отделиться от Италии [Электрон. ресурс]. – 2014. - URL: https://www.business-gazeta.ru/article/114871?from=admin (дата обращения: 29.03.2019)
35. Большинство жителей Венето проголосовали за выход из состава Италии [Электрон. ресурс]. – 2014. - URL: http://www.km.ru/world/2014/03/22/pravitelstva-zarubezhnykh-stran/735374-bolshinstvo-zhitelei-veneto-progolosovali-za (дата обращения: 02.04.2019).
36. Жители провинции Венето хотят отделиться от Италии [Электрон. ресурс]. – 2014. - URL: https://www.vladtime.ru/polit/363553 (дата обращения: 02.04.2019)

37. Шлегель Е. Жители Баварии хотят независимости от Германии [Электрон. ресурс] – 2017. -URL: https://liveberlin.ru/news/2017/07/19/zhiteli-bavarii-hotyat-nezavisimosti-ot-germanii/ (дата обращения: 09.04.2019).

38. Хватит кормить Берлин: Бавария выступает за независимость от Германии [Электрон. ресурс] – 2013. - URL: https://russian.rt.com/article/5147 (дата обращения: 09.04.2019).

39. Brzezinski Zb. Kontroldan çıkmış Dünya, 2.Baskı, Kültür Yayınları, Çev. - İstanbul : Haluk Menemencioğlu, 1996.- 63p.

40. Корсика хочет отделиться от Франции: Две трети жителей острова высказались за референдум о независимости [Электрон. ресурс] – 2016. - URL: http://www.rusfact.ru/node/48451 (дата обращения: 04.04.2019)

41. «Парад суверенитетов»: Новая Каледония хочет отделиться от Франции [Электрон. ресурс] -2018. - URL: https://news-front.info/2018/03/19/parad-suverenitetov-novaya-kaledoniya-hochet-otdelitsya-ot-frantsii/ (дата обращения: 10.04.2019)

42. Что такое Вышеградская четверка? [Электрон. ресурс] – 2016. - URL: http://www.aif.ru/dontknows/file/chto_takoe_vyshegradskaya_chetverka (дата обращения: 01.04.2019)

43. Montée des nationalismes, Front national, flambée des prix de l’essence : ce qu’a dit Emmanuel Macron sur Europe 1. [Электрон. ресурс] – 2018. - URL: http://www.europe1.fr/politique/montee-des-nationalismes-flambee-des-prix-de-lessence-affaire-benalla-retrouvez-les-temps-forts-de-linterview-demmanuel-macron-3794486 (дата обращения: 17.03.2019)

44. Громов А. Европейская армия. Почему Макрон считает, что она нужна, а Трамп выступает против? [Электрон. ресурс] – 2018. - URL: https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/5795341 (дата обращения: 18.03.2019).

45. Трамп назвал слова Макрона о создании европейской армии «оскорбительными» [Электрон. ресурс]. – 2018. - URL: https://www.currenttime.tv/a/trump-insulted-by-macron/29593045.html (дата обращения: 14.03.2019).

46. Глава Еврокомиссии призвал к созданию единой армии ЕС [Электрон. ресурс] – 2015. - URL: https://www.eurointegration.com.ua/rus/news/2015/03/8/7031626/ (дата обращения: 28.03.2019).

47. Спасибо Трампу: как итог выборов в США может сказаться на шансах Марин Ле Пен во Франции [Электрон. ресурс] – 2017. - URL: https://politikus.ru/articles/politics/90202-spasibo-trampu-kak-itog-vyborov-v-ssha-mozhet-skazatsya-na-shansah-marin-le-pen-vo-francii.html (дата обращения: 14.03.2019).

48. Шимов Я. “Движение” Бэннона хочет разрушить ЕС и дружить с Кремлем [Электрон. ресурс] – 2018. - URL: www.svoboda.org/a/29388338.html (дата обращения: 25.03.2019).

49. Моисеев В. Теряя наивность, Как меняется немецкое общество под влиянием миграционной волны с Ближнего Востока//«Русский репортер», №5(407)18 ферваль-4 марта 2016. [Электрон. ресурс] – 2016. - URL: http://expert.ru/russian_reporter/2016/05/teryaya-naivnost/ (дата обращения 28.03.2019)

50. Габриелян Е. «Медиапарт»: Как Марин Ле Пен получила российские миллионы [Электрон. ресурс] – 2014. - URL: https://inosmi.ru/world/20141124/224460740.html (дата обращения: 24.03.2019).

51. Умланд А. Российский аншлюс Крыма оправдан? [Электрон. ресурс] – 2018. - URL: https://inosmi.ru/politic/20180619/242528808.html (дата обращения: 19.03.2019)

Р.И. Тажибаев
Международный казахско-турецкий университет им. К.А. Яссауи, Туркестан, Казахстан

Политика США по отношению к Европейскому Союзу

Аннотация. В этой статье с теоретической точки зрения рассматриваются политика США по достижению глобальной гегемонии, а также позиция США по отношению к Европейскому Союзу в рамках текущих событий в ЕС. После окончания холодной войны партнерство ЕС и США в блоге НАТО преобразовалось в конкурентную борьбу. Действия ЕС по формированию политического и военного единства усилили тенденцию к многополярному мироустройству. Это в свою очередь очень важно с точки зрения угрозы мировой гегемонии США.

В статье авторы дают объяснение политике США по отношение к ЕС в контексте возрастающей миграции вследствие арабской весны, усиления сепаратистских настроений в странах ЕС, процессов «Брексит», «Панамские документы», расцвета популизма, личного и коллективного гедонизма в странах ЕС. Также авторы объясняют происходящие события, проводя параллели между современными процессами, начавшимися (или начатыми внешними силами) в ЕС, и историческим закатом Римской империи.

Ключевые слова: США, Европейский Союз, сепаратизм, миграция, популизм, гегемония.

R.I. Tazhibayev
Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University, Turkestan, Kazakhstan

US policy towards the European Union

Abstract. In this article, from a theoretical point of view, we consider the policy of the United States to achieve global hegemony, as well as the US position towards the European Union in the framework of current events in the EU. After the end of the Cold War, the EU-US partnership on the NATO blog turned into a competition. EU actions to build political and military unity have strengthened the trend towards a multipolar world pattern. This, in turn, is very important from the point of view of the threat of US global hegemony.

In the article, the authors explain the US policy towards the EU in the context of increasing migration due to the Arab spring, increased separatist sentiment in the EU countries, the Brexit process, the Panamanian documents, the rise of populism, personal and collective hedonism in the EU countries. Also, the authors explain the events taking place, drawing parallels between modern processes that began (or started by external forces) in the EU and the historical decline of the Roman Empire.

Keywords: USA, European Union, separatism, migration, populism, hegemony

References

1. Tyler Patrick E., U.S. Strategy Plan Calls for Insuring No Rivals Develop A One-Superpower World, Available at: http://work.colum.edu/~amiller/wolfowitz1992.htm (accessed 03.02.2019)
2. Kissinger H. Diplomacy, New York, 1994/H. Kissinger/Trans: V.V.L'vova.- Ladomir: Moscow, 1997. -733 p.
3. Modelski G. "Küresel Politikanın Uzun Döngüsü ve UlusDevlet"["The Long Cycle of Global Politics and the Nation-State"], Uluslararası İlişkiler[International Relations, Volume 2, Issue 7, (Fall 2005) p.3-30. Available at: http://www.uidergisi.com.tr/wp-content/uploads/2011/06/Kuresel-Politikanin-Uzun-Dongusu-ve-Ulus-Devlet.pdf [in Turkish] (accessed: 03.02.2019).
4. Utkin A. Imperskoe myshlenie[Imperial thinking]. («Algoritm» Moscow, 2003).
5. Hantington S. Stolknovenie civilizacij[Clash of Civilizations] /S. Hantington/Per. s angl[Translation from English]. T. Velimeeva i Ju. Novikova. (OOO «Izdatel'stvo AST», Moscow, 2003).
6. Tacibayev R. I. Çokkutuplu dünyaya doğru ilerlerken uluslararası ilişkilerde denge politikası analizi[The Analysis of Balance Politics in International Relations Towards a Multipolar

World], International Journal of Science Culture and Sport, July 2014, Special Issue 1, doi: 10.14486/IJSCS86, P. - 138-147, 142 p.

7. Bzhezinskij Z., Velikaja shahmatnaja doska[The Grand Chessboard]/Z.Bzhezinskij/ [Translation from English O. Ural'skoj]. (Izdatel'stvo AST, Moscow, 2018)

8. Mirovoj jekonomicheskij krizis [World Economic Crisis (since 2008)]. Available at: https://ru.wikipedia.org/wiki/Мировой_экономический_кризис_(с_2008) (accessed: 03.02.2019).

9. Grecija sobiraetsja vyjti iz evrosojuza [Greece is going to leave the European Union]. Available at: http://новости-мира.ru-an.info/новости/греция-собирается-выйти-из-евросоюза/ (accessed 18.06.2015).

10. Parlament Germanii odobril novyj paket pomoshhi Grecii[German Parliament approves new Greek aid package]. Available at: https://www.svoboda.org/a/24498103.html (accessed 03.02.2019).

11. Raevskij D. Massovyj naplyv bezhencev v Evropu organizovan. Stalo izvestno kem[A massive influx of refugees to Europe is organized. It became known by whom]. Available at: http://gerbert.mypage.ru/massoviy_napliv_bejencev_v_evropu_organizovan_stalo_izvestn.html (accessed 17.02.2019).

12. Bzhezinskij Z. Uravnovesit' Vostok, obnovit' Zapad[Balances the East, renews the West]. Available at: https://globalaffairs.ru/number/Uravnovesit-Vostok-obnovit-Zapad--15458 (accessed 13.02. 2019).

13. Francuzskij zhurnalist: SShA organizovali nashestvie migrantov v Evropu dlja ee oslablenija[The United States organized the invasion of migrants to Europe to weaken it]. Available at: https://tanya-mass.livejournal.com/2641662.html (accessed 13.02.2019).

14. V Evrope obvinili SShA v massovom naplyve migrantov[In Europe, the US accused of a massive influx of migrants]. Available at: https://tvzvezda.ru/news/vstrane_i_mire/content/201509031814-rhzs.htm (accessed 13.02.2019).

15. Chernyh Ev. Vtorzhenie bezhencev v Evropu organizovali cherez Tvitter SShA i Anglija[The invasion of refugees in Europe organized through Twitter the United States and England]. Available at: https://www.kp.ru/daily/26434.4/3305391/ (accessed 13.02.2019).

16. Britanija na referendume progolosovala za vyhod iz ES[Britain in the referendum voted to leave the EU]. Available at: https://www.bbc.com/russian/news/2016/06/160623_uk_brexit_referendum_result (accessed 14.02. 2019).

17. Soros G.: Evropa? Ee ved' bol'she net![Evropa? She's no more]. Available at: https://inosmi.ru/politic/20151225/234917423.html (accessed 18.02.2019).

18. Nazvany 6 stran kotorye mogut vyjti iz ES vsled za Velikobritaniej [Named 6 countries that can leave the EU after the UK]. Available at: https://360tv.ru/news/vlast/nazvany-6-stran-kotorye-mogut-vyjti-iz-es-vsled-za-velikobritaniej-61950/ (accessed 18.02.2019).

19. Safronov A. Greciju ne otpustjat iz ES: prisoedinenie k zone evro ob`javleno neobratimym[Greece will not be released from the EU: accession to the euro area declared irreversible]. Available at: https://www.vesti.ru/doc.html?id=2254435 (accessed 20.02.2019).

20. Panamagejt: prem'er Velikobritanii priznalsja v prichastnosti k ofshoru[Panamagate: British Prime Minister admitted to being offshore]. Available at: https://www.obozrevatel.com/abroad/02451-panamagejt-premer-velikobritanii-priznalsya-v-prichastnosti-k-ofshoru.htm (accessed 20.02.2019)

21. Stanovaja T. Brexit: «istoricheskij shok» edinoj Evropy[Brexit: the "historical shock" of united Europe]. Available at: https://apn-nn.com/analytic/brexit-istoricheskiy-shok-edinoy-evropy/ (accessed 13.02.2019).

22. Referendum: Shotlandija reshila ostat'sja v sostave Britanii[Referendum: Scotland has decided to remain part of Britain]. Available at: https://www.bbc.com/russian/uk/2014/09/140919_scotland_wrap_up (accessed 19.02.2019)

23. Amerikanskij jekspert zapodozril Rossiju v organizacii “panamskoj utechki”[American expert suspected Russia in the organization of the “Panamanian leak”]. Available at: https://www.interfax.ru/world/502895 (accessed 09.02.2019).

24. Danilov I. Zachem Soros vskryl ofshor anglijskoj korolevy i “amerikanskij gaz” iz Rossii[Why did Soros open the British Queen’s offshore and “American gas” from Russia]. Available at: https://ria.ru/20171108/1508365131.html (accessed 04.02.2019).

25. Telegraph: Shotlandiya mozhet vyiti iz sostava Britanii bez vtorogo referenduma [Telegraph: Scotland can withdraw from Britain without a second referendum]. Available at: https://www.gazeta.ru/politics/news/2018/10/08/n_12140077.shtml (accessed 04.02.2019)

26. Separatizm v Bel’gii mozhet zarazit’ ostal’nuju Evropu[Separatism in Belgium can infect the rest of Europe]. Available at: https://inosmi.ru/video/20110729/172623795.html (accessed 29.03.2019)

27. Jerhan Ch. (Çağrı Erhan) Vetry separatizma v Evrope [Chagri Yerhan (Chagrı Erhan), The winds of Separatism in Europe]. Available at: https://inosmi.ru/world/20130403/207654994.html (accessed 11.02.2019)

28. V Ispanii priznan nelegitimnym zakon o referendume v Katalonii[In Spain, recognized as illegitimate law on referendum in Catalonia]. Available at: https://www.svoboda.org/a/28799868.html (accessed 17.02.2019).

29. Krovavyj referendum. Nepriznannyj vybor Katalonii[Bloody referendum. Unrecognized Catalan Choice]. Available at: https://korrespondent.net/world/3892105-krovavyi-referendum-nepryznannyi-vybor-katalonyy (accessed 28.02.2019).

30. Bovdunov A. «Krizis identichnosti»: kak mozhet izmenit’sja ES posle referenduma o nezavisimosti Katalonii[Identity Crisis “: how can ES change after the independence referendum of Catalonia]. Available at: https://russian.rt.com/world/article/435815-kataloniya-referendum-posledstviya-separatizm-evropa (accessed 02.03.2019).

31. Catalonia held a referendum. Russia won. Available at: https://www.washingtonpost.com/opinions/global-opinions/catalonia-held-a-referendum-russia-won/2017/10/02/f618cd7c-a798-11e7-92d1-58c702d2d975_story.html?noredirect=on&utm_term=.fa51c19ab8b0 (accessed 02.03.2019).

32. Urbinati N.(Nadia Urbinati) La Repubblica (Italija): A vdrug Evropa javljaetsja territoriej zavoevanija Soedinennymi Shtatami?[What if Europe is a territory conquered by the United States]. Available at: https://inosmi.ru/politic/20180912/243219851.html (accessed 25.03.2019).

33. Chereckij V. Kto i pochemu hochet otdelit’sja ot Ispanii [Who and why wants to secede from Spain]. Available at: https://www.dw.com/ru/kto-i-pochemu-hochet-otdelit’sja-ot-ispanii/a-41103224 (accessed 26.03.2019).

34. Virus nezavisimosti: Veneto hochet otdelit’sja ot Italii[Independence virus: Veneto wants to secede from Italy]. Available at: https://www.business-gazeta.ru/article/114871?from=admin (accessed 29.03.2019)

35. Bol’shinstvo zhitelej Veneto progolosovali za vyhod iz sostava Italii[Most of the residents of Veneto voted to secede from Italy]. Available at: http://www.km.ru/world/2014/03/22/pravitelstva-zarubezhnykh-stran/735374-bolshinstvo-zhitelei-veneto-progolosovali-za (accessed 02.04.2019).

36. Zhiteli provincii Veneto hotjat otdelit’sja ot Italii[Residents of the province of Veneto want to secede from Italy]. Available at: https://www.vladtime.ru/polit/363553 (accessed 02.04.2019)

37. Shlegel’ E. Zhiteli Bavarii hotjat nezavisimosti ot Germanii[Bavaria residents want independence from Germany]. Available at: https://liveberlin.ru/news/2017/07/19/zhiteli-bavarii-hotyat-nezavisimosti-ot-germanii/ (accessed 09.04.2019)

38. Hvatit kormit’ Berlin: Bavarija vystupaet za nezavisimost’ ot Germanii[Stop feeding Berlin: Bavaria stands for independence from Germany]. Available at: https://russian.rt.com/article/5147 (accessed 09.04.2019).

39. Brzezinski Zb. Kontroldan çıkmış Dünya[Out of Control World], 2.Print, Culture Publications, Trans. Haluk Menemencioglu, Istanbul 1996, 63-p.

40. Korsika hochet otdelit'sja ot Francii: Dve treti zhitelej ostrova vyskazalis' za referendum o nezavisimosti[Corsica wants to secede from France: Two thirds of residents spoke about the referendum on independence]. Available at: http://www.rusfact.ru/node/48451 (accessed 04.04.2019).

41. «Parad suverenitetov»: Novaja Kaledonija hochet otdelit'sja ot Francii["Parade of sovereignties": New Caledonia wants to secede from France]. Available at: https://news-front.info/2018/03/19/parad-suverenitetov-novaya-kaledoniya-hochet-otdelitsya-ot-frantsii/ (accessed 10.04.2019)

42. Chto takoe Vyshegradskaja chetverka?[What is the Visegrad Four]. Available at: http://www.aif.ru/dontknows/file/chto_takoe_vyshegradskaya_chetverka (accessed 01.04.2019).

43. Montée des nationalismes, Front national, flambée des prix de l'essence : ce qu'a dit Emmanuel Macron sur Europe 1. Available at: http://www.europe1.fr/politique/montee-des-nationalismes-flambee-des-prix-de-lessence-affaire-benalla-retrouvez-les-temps-forts-de-linterview-demmanuel-macron-3794486 (accessed 17.03.2019).

44. Gromov A. Evropejskaja armija. Pochemu Makron schitaet, chto ona nuzhna, a Tramp vystupaet protiv?[European army. Why Macron thinks she is needed, and Trump is against]. Available at: https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/5795341 (accessed 18.03.2019).

45. Tramp nazval slova Makrona o sozdanii evropejskoj armii "oskorbitel'nymi"[Trump called the words of Macron about creating a European army "offensive"]. Available at: https://www.currenttime.tv/a/trump-insulted-by-macron/29593045.html (accessed 14.03.2019).

46. Glava Evrokomissii prizval k sozdaniju edinoj armii ES[The head of the European Commission called for the creation of a single EU army]. Available at: https://www.eurointegration.com.ua/rus/news/2015/03/8/7031626/ (accessed 28.03.2019).

47. Spasibo Trampu: kak itog vyborov v SShA mozhet skazat'sja na shansah Marin Le Pen vo Francii [Thank to Trump: Election results in the United States may affect the chances of Marine Le Pen in France]. Available at: https://politikus.ru/articles/politics/90202-spasibo-trampu-kak-itog-vyborov-v-ssha-mozhet-skazatsya-na-shansah-marin-le-pen-vo-francii.html (accessed 14.03.2019).

48. Shimov J. "Dvizhenie" Bjennona hochet razrushit' ES i druzhit' s Kremlem[Bannon's "The Movement" wants to destroy the EU and to be friend with the Kremlin]. Available at: www.svoboda.org/a/29388338.html (accessed 25.03.2019).

49. Moiseev V. Terjaja naivnost' [Losing naivety], Kak menjaetsja nemeckoe obshhestvo pod vlijaniem migracionnoj volny s Blizhnego Vostoka, Russkij reporter[How is German society changing under the influence of the migration wave from the Middle East, Russian reporter], **5**(407)18, 2016. Available at: http://expert.ru/russian_reporter/2016/05/teryaya-naivnost/ (accessed 28.03.2019)

50. Gabrieljan E. «Mediapart»: Kak Marin Le Pen poluchila rossijskie million[How Marine Le Pen Received Russian Millions]. Available at: https://inosmi.ru/world/20141124/224460740.html (accessed 24.03.2019).

51. Umland A. Rossijskij anshljus Kryma opravdan?[Russian Anschluss of Crimea acquitted]. Available at: https://inosmi.ru/politic/20180619/242528808.html (accessed 19.03.2019).

Автор туралы мәлімет:

Тажибаев Р.И. - PhD, Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті «Халықаралық қатынастар» кафедрасының аға оқытушысы, Б.Саттарханов даңғылы №29, Түркістан қаласы, Қазақстан.

Tazhibayev R.I. - PhD, Senior Lecturer, Department of International Relations, Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University, B.Sattarkhanov Ave., 29, Turkistan, Kazakhstan.